

**HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
4/2013 vp**

**Valtioneuvoston selonteko valtiontalouden ke-
hyksistä vuosille 2014—2017**

**Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle val-
tiontalouden kehyksistä vuosille 2014—2017
27.3.2013 annetun valtioneuvoston selonteon
(VNS 3/2013 vp) täydentämisestä**

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 10 päivänä huhtikuuta 2013 lähettäessään valtioneuvoston selonteon valtiontalouden tarkistetuista kehyksistä vuosille 2014—2017 (VNS 3/2013 vp) ja valtioneuvoston selonteon eduskunnalle valtiontalouden kehyksistä vuosille 2014—2017 27.3.2013 annetun valtioneuvoston selonteon (VNS 3/2013 vp) täydentämisestä valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan samalla päättänyt, että muut erikoisvaliokunnat voivat halutessaan antaa lausuntonsa valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Jouko Narikka, neuvotteleva virkamies Markku Nissinen ja finanssineuvos Elina Pylkkänen, valtiovarainministeriö
- kansliapäällikkö Päivi Nerg ja talousjohtaja Jukka Aalto, sisäasiainministeriö

- kehittämisspällikkö, kuntatalous Sanna Lehtonen, Suomen Kuntaliitto
- suunnittelija Jussi Päiviö, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- neuvottelujohtaja Harri Sirén, Palkansaajajärjestö Pardia ry
- neuvottelupäällikkö Markku Nieminen, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- osastopäällikkö, valtion työmarkkinajohtaja Teuvo Metsäpelto, valtiovarainministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- Häätäkeskuslaitos
- Poliisihallitus
- keskusrikospoliisi
- liikkuva poliisi
- suojelupoliisi
- Tulli
- rajavartiolaitos.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Kuntatalous

Kehyskaudella valiokunnan toimialan keskeinen kysymys on kuntatalous. Selvityksen mukaan kuntatalouden toteutunut kehitys jäi vuonna 2012 selvästi ennakoitua heikommaksi. Kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätösarvioiden mukaan koko kuntatalouden yhteenlaskettu vuosikate heikentyi vuonna 2012 edellisvuoden 2,5 mrd. eurosta 1,7 mrd. euroon. Heikon kehityksen taustalla oli toimintamenojen ennakoitua nopeampi kasvu sekä toimintatulojen kasvun selvä hidastuminen. Verotulojen kasvu jäi myös hieman ennustettua alhaisemmaksi. Lisäksi kuntatalouden voimakas velkaantuminen jatkui.

Vuoden 2012 tilinpäätösarvioiden perusteella vuosikate (euroa/asukas) heikkeni kaikissa tarkasteltavissa kuntakokoryhmissä. Ero erikoisten kuntien välillä pieneni edellisvuodesta. Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä kasvoi 33:sta (v. 2011) 63:een (v. 2012). Myös erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien määrä lisääntyi, ja lukumäärän on arvioitu kasvavan lähivuosina.

Valiokunta toteaa kuntatalouden näkymien olevan kireät. Selvityksen mukaan vuoden 2012 toteutunut kehitys yhdistettynä lähivuosille ennustettuun hitaaseen talouskasvuun ja valtionosuusleikkauksiin merkitsee sitä, että kuntatalous pysyy alijäämäisenä ilman mittavia sopeutustoimia.

Kuntatalouden kehitysnäkymät lisäävät painetta kunnallisveroprosenttien tuntuviin korotuksiin. Keskipitkällä aikavälillä myös korkotason nousu yhdessä velkamäärän kasvun ja lainamarginaalien nousun kanssa uhkaavat heikentää kuntataloutta. Lisäksi väestön ikääntymisestä kansantalouteen ja kuntatalouteen kohdistuvat paineet kasvavat edelleen, mikä korostaa peruspalvelujen tuottavuutta parantavien uudistusten välttämättömyyttä.

Hitaan talouskasvun aikana julkisen talouden vakauttaminen muodostuu haastavaksi. Kunnat ovat osa julkista taloutta ja valtion ohella keskei-

nen toimija julkisen talouden tasapainottamisessa. Taloudellisen tilanteen ja kestävyysvajeen vähentämisen kannalta on perusteltua, että myös kunnat osallistuvat julkisen talouden tasapainottamiseen. Samalla on tärkeää, että kunnissa pyritään peruspalvelujen saatavuutta vaarantamatta edelleen parantamaan julkisten palveluiden vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta.

Vuonna 2014 valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasauseriin ovat yhteensä noin 9,6 mrd. euroa, vuonna 2015 noin 9,7 mrd. euroa sekä vuonna 2016 ja 2017 kumpanakin noin 9,6 mrd. euroa. Valtionosuuksia lisäävät mm. kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin tehty indeksikorotus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimenpiteet. Kuntien peruspalvelujen valtionosuuden mitoituksessa on vähennyksenä huomioitu kevään 2012 kehysriihessä päätetyt valtionosuuksien leikkaukset. Maaliskuun 2013 kehyspäätöksessä valtionosuuksiin kohdistettiin lisävähennys, joka on 237 milj. euroa vuonna 2014, 175 milj. euroa vuonna 2015, 215 milj. euroa vuonna 2016 ja 265 milj. euroa vuonna 2017. Valiokunta tähdentää järjestelmän toimivuuden kannalta kuitenkin olennaisena sitä, että kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistettavat leikkaukset toteutetaan valtionosuusprosenttia muuttamalla, jolloin vaikutus euroa/asukas on yhtä suuri kaikissa kunnissa.

Valiokunta toteaa myönteisenä sen, että kehyspäätökseen sisältyy kuntien verotuloja lisääviä ratkaisuja. Jäteveron tuotto siirretään vuoden 2014 alusta kunnille. Kuntien omaa veropohjaa vahvistaa myös kiinteistöverotuksen osittaisuudistukseen liittyvä kiinteistöjen arvoistamisperusteiden tarkistaminen. Lisäksi yhteisöveron korotettua jako-osuutta jatketaan vuosina 2014—2015.

Lisäksi kuntien verotuloihin vaikuttavat veroperustemuutokset kompensoidaan hallitusohjelman mukaisesti kunnille täysimääräisesti. Ansio- ja pääomatuloverotuksessa kompensointi suoritetaan valtionosuusjärjestelmän kautta. Kompensointi tehdään staattisten euromääräis-

ten verotuottoarvioiden perusteella. Yhteisöverotuksessa veroperustemuutoksista aiheutuvat verotulojen muutokset kompensoidaan kunnille yhteisöverojärjestelmän sisällä kuntien yhteisövero-osuutta muuttamalla. Yhteisöverokannan muutos kompensoidaan kunnille muuttamalla niiden jako-osuutta kertoimella 24,5/20, jolloin euromääräisellä verotuottoarviolla ei ole merkitystä, vaan kompensointi tapahtuu aina oikeasuuruisena. Yhteisöverotukseen tehdyt muutokset (verotukien poistot), joiden vaikutukset on arvioitu vain euromääräisesti yhteisöverotuoton lisäyksenä, suhteutetaan kuntien jakoosuuteen vastaavasti siten, että veroperustemuutokset eivät vaikuta kuntien verotuloon.

Valiokunta toteaa, että kehysriihessä tehtyjen päätösten nettovaikutus kuntatalouteen on kehyskaudella keskimäärin -90 milj. euroa/vuosi.

Vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa kunnilla on suuria haasteita selviytyä kaikista nykyisistä tehtävistään. Valiokunta korostaa, että kunnille ei tule asettaa uusia tehtäviä eikä laajentaa nykyisiä ilman, että valtio osallistuu hallitusohjelman mukaisesti niiden rahoitukseen yli puolella todellisista kustannuksista. Mahdollisista tehtävämuutoksista aiheutuvat kustannusvaikutukset kuntatalouteen tulee arvioida tarkkaan hyvän lainvalmistelutavan mukaisesti. Valiokunta tähdentää myös uudistusten seurannan järjestämisen tärkeyttä.

Tammikuussa 2013 valmistuneen kartoituksen mukaan kunnilla on 535 lakisääteistä tehtävää. Valiokunta pitää merkittävänä kehysriihen päätöstä, jonka mukaan vuosina 2014—2017 toteutetaan toimintaohjelma, jolla vähennetään kuntien lakisääteisten tehtävien perusteella säädettyjä velvoitteita. Toimintaohjelman tavoitteena on saavuttaa yhden miljardin euron kokonaisvähennys kuntien ja kuntayhtymien toimintamoihin vuoden 2017 tasolla.

Käynnissä olevalla kuntauudistuksella pyritään tarttumaan kuntatalouden haasteisiin. Osana kuntauudistusta uudistetaan myös valtionosuusjärjestelmä sekä toteutetaan kuntalain kokonaisuudistus. Valiokunta pitää tärkeänä, että kuntia tuetaan hallituksen linjauksen mukaisesti kuntauudistuksen kaikissa vaiheissa. Kehyspäätöksen mukaan kuntia tuetaan konkreettisilla kärkihankkeilla, jota liittyvät mm. muutosjohtamiseen kuntaliitostilanteessa, tietohallintotoimintaan ja talouden tasapainottamissuunnitelmien laatimiseen. Lisäksi toteutetaan lähipalveluihin ja lähidemokratiaan liittyviä kehittämishankkeita.

Lisäksi kuntien makrotalouden ohjausta kehitetään. Selvityksen mukaan valtiovarainministeriö asettaa työryhmän valmistelemaan kuntalain kokonaisuudistuksen, valtionosuusjärjestelmän uudistuksen ja finanssipoliittisten säädösten valmistelun kanssa yhteen sovitettuja toimenpiteitä peruspalveluohjelmamenettelyn vahvistamiseksi ja kuntatalouden kehystarkastelun kehittämiseksi. Valiokunnan näkemyksen mukaan tämä antaa mahdollisuuden parantaa kuntatalouden tilannetta pidemmällä aikavälillä.

Eräitä sisäisen turvallisuuden näkökohtia

Kehyspäätöksessä on otettu huomioon turvallisuusviranomaisten yhteisen kenttäjohtajärjestelmän hankinta ja käyttöönotto sekä turvaverkko-hankkeen käyttömenojen lisärahoitus vuodelle 2014. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että julkisen hallinnon elintärkeiden toimintojen tietojärjestelmien lisärahoitustarve on jäänyt ratkaisematta. Sisäasiainministeriön hallinnonalan kannalta on välttämätöntä turvata turvallisuusverkon palveluiden ja niihin liittyvien kriittisten tietojärjestelmien ml. viranomaisradioverkon rahoitus. Esimerkiksi vuonna 2015 käyttöön otettava uusi hätäkeskuslaitoksen tietojärjestelmä tukeutuu näihin palveluihin. Sen vuoksi mainittujen palveluiden lisärahoitus tulee ratkaista mahdollisimman pian.

Eräitä sisäisen turvallisuuden näkökohtia

Valiokunta pitää myönteisenä, että rajavartiolaitoksen voimavaroja vahvistetaan. Rajavartiolaitos toimeenpanee talouden sopeuttamisohjelman. Samalla se varautuu yhdessä muiden rajasemissä toimivien viranomaisten, kuten tullin, kanssa rajanylitysliikenteen merkittävään kasvuun kehittämällä toimintaa rajanylityspaikoilla. Siinä yhteydessä on huomioitava myös mahdollisen EU:n ja Venäjän välisen viisumivapauden vaikutus. Kasvavan rajaliikenteen hallinta edellyttää rajainfrastruktuurin uudistamista, riit-

täviä henkilöstövoimavaroja sekä sujuvia liikennejärjestelyjä. Valiokunta toteaa, että mahdollisella viisumivapaudella on vaikutuksia myös muiden sisäisen turvallisuuden viranomaisten, esimerkiksi poliisin, toimintakenttään.

Valiokunta korostaa poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistyön tärkeyttä vakavan ja kansainvälisen rikollisuuden torjunnassa. Mainitut viranomaiset harjoittavat myös muuta viranomaisyhteistyötä, jolla on erityistä merkitystä etenkin harvaan asutuilla alueilla arjen turvallisuuden kannalta ja rikosten ennalta ehkäisemiseksi. Riittävien viranomaisresurssien turvaaminen on siten myös näistä syistä tärkeää.

Kehyspäätöksen mukaan poliisin palvelukyky ja toiminnan laatu kiireellisissä hälytystehtävissä ja rikosten selvittämisessä sekä lupahallinnossa ja liikenneturvallisuustyössä pyritään pitämään nykyisellä tasolla. Suojelupoliisille osoitetaan terrorismin torjunnan tehostamiseksi 1,6 milj. euron vuotuinen lisäys. Eduskunnassa on parhaillaan käsiteltävänä poliisin hallintoraken-

neuudistukseen liittyvä hallituksen esitys (HE 15/2013 vp), jonka yhteydessä valiokunta tulee käsittelemään tarkemmin poliisin toimintaedellytyksiä ja voimavaroja.

Kehyspäätöksen mukaan harmaan talouden tehostettua torjuntaa jatketaan. Valiokunta pitää myönteisenä, että aluehallintovirastoille ja verohallinnolle osoitetaan tähän lisärahoitusta. Harmaan talouden torjunta on laaja-alaista yhteistyötä, johon osallistuvat työsuojelun ja verottajan lisäksi mm. rikostorjuntaviranomaiset ja oikeushallinto. Valiokunta pitää viranomaisten toiminnan ja voimavarasuunnittelun koordinoitua yhteistyön tehokkuuden ja tuloksellisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeänä.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pirkko Mattila /ps
vpj. Maarit Feldt-Ranta /sd
jäs. Heikki Autto /kok
Jussi Halla-aho /ps
Rakel Hiltunen /sd
Reijo Hongisto /ps
Risto Kalliorinne /vas
Mika Kari /sd
Elsi Katainen /kesk

Timo V. Korhonen /kesk
Antti Lindtman /sd
Markus Lohi /kesk
Outi Mäkelä /kok
Tapani Mäkinen /kok
Markku Mäntymaa /kok
Osmo Soininvaara /vihr (osittain)
Ulla-Maj Wideroos /r.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Perussuomalaiset ovat erittäin huolissaan hallituksen esittämien vuosien 2014—2017 kehysten vaikutuksista yhteiskuntamme toimintoihin.

Perussuomalaiset vastustavat suunnitelmia heikentää maamme tuomioistuimien ja syyttäjälaitoksen toimintaedellytyksiä. Katsomme, että syyttäjä- ja oikeuslaitokseen kohdistetut leikkaukset vaarantavat kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun maassamme. On vaara, että oikeutta saavat jatkossa vain ne, jotka asuvat oikeassa paikassa suhteessa oikeusviranomaisiin ja joilla on varaa matkustaa pitkiäkin matkoja kuulusteluihin tai oikeuskäsittelyihin.

Hallituksen suunnitelmat poliisin esitutkintaresurssien leikkauksista kohdistuvat osaltaan harmaan talouden vastaiseen työhön. Vaikka hallitus on lisännyt harmaan talouden torjunnan resursseja, voidaan niitä pitää vajavaisina, koska poliisin esitutkintaresurssien leikkaus käytännössä antaa harmaan talouden toimijoille vapaat kädet poliisin resurssien ollessa keskitettyinä muuhun esitutkintaan. Tällä toimenpiteellä valtio antaa pois arviolta 4,5—6 miljardin euron edestä verotuloja.

Rajavartiolaitos on merkittävä toimija maamme turvallisuuden ja lainvalvonnan saralla. Perussuomalaisten mielestä valtion tulevien vuosien kehyksissä tulisi varata lisää varoja rajavartiolaitoksen käyttöön. Maamme sijainti EU:n itäisenä vartiopisteenä ja mahdollinen lähivuosien viisumivapaus Venäjän kanssa tarkoittaa tarvetta sijoittaa enemmän resursseja rajavalvontaan.

Perussuomalaiset suhtautuvat suopeasti työperäiseen maahanmuuttoon ja todellisessa häädässä olevien henkilöiden auttamiseen. Sen sijaan suhtaudumme kriittisesti ns. turvapaikkatu-

rismiin. Hallituksen tulee kehyskaudella tehostaa nykyisestäään turvapaikkaa tai perheenyhdistämistä hakevien henkilöiden hakemusten käsittelyä. Tavoitteena tulee olla maahanmuuton kustannusten vähentäminen, kun perusteettomat hakemustentäyttelijät voidaan saattaa mahdollisimman pikaisesti pois jonottamasta; tästä hyötyvät niin yhteiskunta kuin oikeasti hädänalaiset henkilötkin.

Kuntatalouteen suunnitellut valtionosuusleikkaukset, vaikka niitä osin kompensoidaankin, osuvat kipeästi kuntien talouteen. Tällä hetkellä kuntien tehtävät ja käytettävissä olevat rahat eivät ole tasapainossa. Kunnille on sysätty vuosi vuoden jälkeen lisää tehtäviä ja lisää vaatimuksia valtiovallan toimesta. Vanhuspalvelulaki on yksi esimerkki näistä lisätehtävistä ja -vaatimuksista, joita kunnille annetaan vailla taloudellista tukea. Perussuomalaiset esittivät vanhuspalvelulain käsittelyn yhteydessä, että kunnille varataan riittävät resurssit vanhuspalvelulain toimeenpanemiseksi. Näin ei ole tapahtumassa, tämä kyseenalainen kunnia tästä kuuluu hallituksen ja keskustan vastustukselle.

Käytännössä hallitus kurjistaa näillä kehystoimillaan yhteiskuntaamme, kuntiamme ja kansalaisiamme. Tällä hetkellä kunnilla ei ole käytännössä mahdollisuuksia kehittää toimintaansa, vaan ainoastaan reagoida hallituksen puolelta tuleviin negatiivisiin asioihin. Käytännössä nämä reagointikeinot tarkoittavat irtisanomisia ja lomautuksia koko kuntakentässä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä kerrotun huomioon.

Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 2013

Pirkko Mattila /ps
Jussi Halla-aho /ps
Reijo Hongisto /ps

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä hallituksen harjoittama kuntapolitiikka sekä kehyspäätös vuosille 2014—2017 ovat kuntien talouden ja kuntapalvelujen kannalta tuhoisia. Hallitus jatkaa kuntapalvelujen rahoittamiseen tarkoitettujen valtionosuuksien ennätysuuria leikkauksia joka vuosi kehyskauden loppuun saakka. Tästä huolimatta kunnille säilytetään vuosittain uusia lakisääteisiä velvoitteita. Hallitus on jo kaksi vuotta epäselvinä velloneilla kunta- ja sote-uudistuksillaan pysäyttänyt kunnissa käynnissä olleet uudistamis- ja kehittämistyöt, romuttanut itsevaltaisilla toimintatavoillaan luottamuksen kunta-valtiosuhteessa sekä ajanut keskuskaupungit sekä kehys- ja maaseutukunnat vastakkain. Hallitus ei ole kyennyt lainkaan perustelemaan jättikuntien tuomia taloudellisia ja toiminnallisia hyötyjä. Hallitus on surutta ajamassa alas yhdenvertaiset kunnalliset peruspalvelut ja on tuhoamassa kunnallisen itsehallinnon.

Poliisihallinnon uudistamishanke, ns. PORA 3, on vaikuttavuustavoitteiltaan ylioptimistinen eikä kasvata poliisin kenttätoiminnan voimavaroja. Jo lyhyellä aikavälillä kenttäpoliisien määrää joudutaan karsimaan nykyisellä rahoitustasolla. Hallituksen säästötoimenpiteinä tekemät ja vielä keskeneräiset uudistukset ovat hallituksen kesäkuussa 2012 hyväksymän sisäisen turvallisuuden ohjelman vastaisia. Rajavartiolaitoksen toimintaan kohdistuvat uudistukset lakkauttavat virkoja pohjoisesta Suomesta ja estävät viranomaisyhteistyötä erityisesti harvan asutuksen alueilla. Hallituksen tulee mahdollisimman pian antaa eduskunnalle selonteko sisäisestä turvallisuudesta.

Euroopan unionin aluekehitys- ja sosiaalirahastojen rahoitus ohjelmakaudella 2014—2020 pitää jakaa Suomessa alueiden kesken oikeudenmukaisesti ja ansaintaperiaatteen mukaan.

Hallitus syventää rajusti kuntien välistä eriarvoistumista

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan on kirjattu lupaus "Avoimesta, oikeudenmukaisesta ja rohkeasta Suomesta". Hallitus rikkoo lupastaan räikeällä tavalla. Se puhuu hyvinvointiyhteiskunnasta ymmärtämättä, että sen ydin on kuntien järjestämisvastuulla olevat hyvinvointipalvelut.

Hallituksen kuntapolitiikan seurauksena kuntakohtaiset taloudelliset erot ovat voimakkaassa kasvussa. Sen sijaan että hallitus olisi pyrkinyt kaventamaan kuntien eriarvoistumista, on se sitä tietoisesti lisännyt valtionosuuksien tasasuuruksilla ja rajuilla leikkauksilla sekä muuttamalla valtionosuusjärjestelmän keskeistä elementtiä, verotuloihin perustuvaa valtionosuuksien tasausjärjestelmää poistamalla kiinteistöveron valtionosuuksien tasauksesta.

Tehtyjen muutosten vuoksi on kuntia, joilla kunnallisvero laskennallisesti jopa kevenisi useilla prosenttiyksiköillä, mutta vastaavasti on kuntia, jotka eivät voi välttyä rajuilta kunnallisverojen korotuksilta. Tämä johtuu siitä, että kuntien asukkaiden verotettavissa ansiotuloissa, kiinteistöjen arvoissa ja määrissä sekä yhteisöveroa maksavien yritysten määrissä on suuria kuntakohtaisia vaihteluja. Erojen tasaamista varten on olemassa valtionosuusjärjestelmä keskimääräisten verotulokertymien perusteella tehtävien valtionosuuksien tasauksineen, jota hallitus on kuitenkin tietoisesti rapauttanut verotulopohjaltaan vahvempien kuntien hyväksi.

Kunnallisveron korotuspaineena mitattuna kuilua ääripäiden välillä on jopa noin kuusi prosenttiyksikköä johtuen yksinomaan hallituksen valtionosuusjärjestelmään tekemistä päätöksistä. Kuntien kantamien tosiasiallisten kunnallisveroprosenttien ääripäiden välinen ero uhkaa revetä jopa noin kahdeksaan prosenttiin kuluvalle vaalikaudella. Se kertoo karulla tavalla hallituksen kuntapolitiikan vastuuttomuudesta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi lokakuussa 2011 lausunnossaan valtionosuuslain muutoksesta, jolla toteutettiin ensimmäiset leikkaukset sekä poistettiin kiinteistövero valtionosuuksien tasauksesta, seuraavaa: "hallintovaliokunnan on syytä ottaa mietintöönsä valtiovarainministeriölle asetettava velvoite tarkoin seurata uudistusten tosiasiallisia vaikutuksia eri kuntien asemaan ja kuntalaisten palveluiden saatavuuteen. Tarvittaessa hallituksen on tehtävä alueellisen yhdenvertaisuuden vakavien vääristymien korjaamiseksi tarvittavat ehdotukset".

Tuoreessa kehyspäätyksessään hallitus leikkaa jo kolmannen kerran kuntien valtionosuuksia. Vuosi sitten päätettyä ja tämän vuoden alussa toteutettua toista leikkauserää ei saatu perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi hallituspuolueiden tyrmätessä keskustan tekemän esityksen.

Keskustan valiokuntaryhmä vaatii, että kuntapalvelujen rahoituksesta päätetyt valtionosuusleikkaukset on saatettava perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Hallitus vaarantaa yhdenvertaiset peruspalvelut

Kuluvalla vaalikaudella hallitus leikkaa kunnilta lakisääteisten peruspalvelujen järjestämiseen tarkoitettuja valtionosuuksia ainakin yhteensä 3 811 miljoonalla eurolla. Sen lisäksi opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksiin vuosina 2013—2014 kohdistetut indeksijäädetykset leikkaavat valtionosuuksien ostovoimaa yhteensä n. 100 miljoonalla eurolla. Hallitusohjelmaan ei ole kirjattuna ylärajaa valtionosuuksien leikkauksille. Päinvastoin, ne ovat nimenomaisesti mainittu lisäleikkauskohteena.

Hallituksen päätösten seurauksena suurin osa kunnista on joutunut sopeuttamaan toimintojaan joko korottamalla kunnallisveroprosenttia, karsimalla palveluverkostoa tai ottamalla lainaa. Ahdinko on leviämässä lähivuosina jokaiseen kuntaan. Yhä useampi kunta on joutumassa lomauttamaan henkilöstöään.

Hallituksen toimista johtuen kunnat joutuvat miettimään, mistä löytää varat n. 35 000 palve-

lutyöntekijän palkkamenoille, kuten lääkärit, sairaanhoitajat, sosiaalityöntekijät, opettajat, siivoojat, keittäjät jne.

Lääkkeeksi hallitus tarjoaa kuntaliitoksia ymmärtämättä, ettei verotulopohjaltaan, väestörakenteeltaan sekä palvelutarpeiltaan samanlaisia kuntia yhdistämällä tilanne helpotu. Kuntien tehtävämäärä suhteessa rahoitukseen on vakavassa epätasapainossa. Valtiovallan on kannettava jatkossakin vastuuta peruspalvelujen rahoittamisesta.

Valtionosuusleikkauksia ei voida perustella pelkästään valtionalouden heikolla tilanteella. Valtionalous ja kuntatalous ovat molemmat samaa julkista taloutta, jota kansainväliset luottoluokittajat seuraavat. Julkisen talouden tila ei kohene, jos valtionalouden alijäämiä yritetään piilottaa kuntatalouteen, kuten hallitus näyttää tekevän. Kuntapalvelujen leikkaukset johtavat vääjäämättä kunnallisverojen nostoon ja veroasteen kiristymiseen, joka taas syö kansalaisten ostovoimaa ja on poissa yleisestä kulutuksesta. Vientiteollisuuden ongelmien vuoksi Suomen kansantalouden kasvu on yhä enemmän kotimaisen kulutuksen varassa.

Käytännössä hallitus on sysäämässä talous- ja työllisyyspolitiikkansa epäonnistumiset kuntatalouden kautta palveluja tarvitsevien kuntalaisten maksettavaksi. Siitä kärsivät eniten perheet, lapset, nuoret, sairaat, vanhukset ja työttömät. Siis ihmiset, joilla ei ole käytössä mm. työterveyshuollon palveluja tai varaa hankkia yksityisiä terveyspalveluja.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä hallitus vähintäänkin koettelee, ellei se jopa jo riko perustuslaista johdettua ns. rahoitusvastuun periaatetta. Sen nojalla valtiovallan tulee osaltaan kantaa vastuuta siitä, että kunnilla on tosiasialliset mahdollisuudet huolehtia lakisääteisistä palvelutehtävistään, erityisesti perustuslailla turvatuista riittävästä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista sekä sivistyspalveluista. Murentamalla kuntapalvelujen rahoittamiseen tarkoitettua sekä kuntien välisiä eroja tasaavaa valtionosuusjärjestelmää hallitus vaarantaa kuntalaisten tarvitsemat palvelut koko maassa.

Kehysselonteon talousluvuissa on kaunistelua
 Kehysselontekoon on kirjattu lukuisia kuntia koskevia asioita, joiden todenmukaisuutta voidaan kyseenalaistaa.

Kehysselonteon mukaan "Kuntauudistusta tuetaan rahoittamalla yhdistymisavustukset ja -selvitykset. Lisäksi valtionosuusmenetykset kompensoidaan kokonaan valtion varoista." Suomen Kuntaliiton hallintovaliokunnalle antaman lausunnon mukaan sillä on käsitys, ettei kuntien valtionosuuksia käytetä kuntaliitosten yhdistymisavustusten rahoittamisessa. Kuitenkin eduskunnalle annetussa kuntauudistusta ohjaavassa kuntarakennelakiesityksessä todetaan, että yhdistymisavustusten erillisrahoitukselle on asetettu vuosille 2012—2015 ja 2016—2019 200 miljoonan euron euromääräinen katto, jonka ylittyessä yhdistymisavustusten maksamiseen käytetään kuntapalvelujen rahoitukseen tarkoitettuja valtionosuuksia. Lisäksi valtionosuusmenetysten kompensoinnille on asetettu aikaraja 3—6 vuotta riippuen kuntaliitoksen toimeenpanovuodesta. Kaikissa tapauksissa kompensatio lakkaa vuonna 2019.

Kehysselonteossa kuntien verotulojen ja valtionosuuksien kasvuksi ennustetaan kehyskaudella keskimäärin yhteensä noin kolme prosenttiyksikköä vuotta kohti laskettuna. Ennuste vaikuttaa ylioptimistiselta. Kuntien yhteenlasketut verotulot ovat pari viimeistä vuotta käytännössä polkeneet paikoillaan. Lisäksi hallitus leikkaa vuosittain rankalla kädellä kuntien valtionosuuksia. Ensi vuonna talouskasvu on todella pientä ja työttömyyden ennustetaan kasvavan, mikä vaikuttaa negatiivisesti kuntien verotulokertymään.

Kuntien toimintamenojen kasvuksi arvioidaan keskimäärin vain 3,6 prosenttiyksikköä vuodessa. Kehysselonteossa ei ole perusteltu, mihin arvio perustuu. Näin alhaiseen toimintamenojen kasvuvolyymiin ei ole ylletty kertaaakaan 2000-luvulla. Esimerkiksi viime vuoden tilinpäätösennakot osoittavat 5,3 prosenttiyksikön menokasvua. Hallitus on vieläpä lisäämässä kunnille uusia velvoitteita. Lisäpainetta aiheuttaa syksyn palkkaratkaisu ja kuntaliitosten yhteyteen annettu viiden vuoden työsuhteturva.

Kehysselonteon mukaan kuntien lakisääteisistä tehtävistä aiheutuvia velvoitteita karsittaisiin yhdellä miljardilla eurolla toimintaohjelmalla vuosina 2014—2017. Tavoite on kannatettava, mutta täysin epäuskottava. Käytännössä se tarkoittaisi vain palvelujen järjestämistapoihin liittyviä norminpurkutalkoita ilman, että kuntien tehtäväkuormaa tosiasiallisesti kevennettäisiin. Aikataulullisesti hanke on kehysriihessä päätetty sellaiseksi, että sen toteuttaminen jää seuraavan hallituksen vastuulle.

Kuntien suurin menoerä on palvelutyöntekijöiden palkkakustannukset. Kehysselonteossa todetaan, että "Kuntasektorin henkilöstömäärän oletetaan pysyvän vuoden 2011 tasolla, ja laskennallisen väestötekijöistä johdetun palvelutarpeen kasvun oletetaan toteutuvan palvelujen oston kautta". Näin ollen kuntien henkilöstömäärä ei ole ainakaan laskussa.

Varmuudella ainakin voidaan sanoa, että siirtämällä vuoden 2015 alusta lukien pitkäaikaisyöttömät kuntien vastuulle hallitus lisää kuntien tehtäväkuormaa asiantuntija-arvioiden perusteella jopa 300 miljoonalla eurolla. Se on merkittävä tehtäväsiirto valtiolta kunnille kuntien entuudestaan raskaaseen kivirekeen.

Keskustan valiokuntaryhmä vaatii, että kehyslontekoon liitetty kuntien peruspalveluohjelma tulee jatkossa ehdottomasti rakentaa luotettavalle pohjalle, ei toiveiden varaan. Maalaillemalla liian ruusuisia tulevaisuudenkuvia hallitus antaa itselleen oikeutuksen käyttää kuntien rahoitusleikkauksia ja valtion tehtäväsiirtoja kunnille jatkossakin valtiontalouden säästöautomaattina sekä kuntaliitoksiin pakottamisen välineenä.

Hallituksen kuntauudistus on suuri harhautus

Hallituksen sekavan kuntapolitiikan surullinen huipentuma on yli 200 kunnan lakkauttamiseen tähtäävä kuntauudistus. Siinä hallituspuolueiden ideologialle oikeaoppinen kuntarakennetaavoite on syrjäyttänyt kaikkein olennaisimman, ihmiset ja heidän tarvitsemansa palvelut.

Hallitus keskeytti edellisen uudistuksen, Paras-hankkeen. Uudistamistyö kunnissa on ollut pysähdyksissä jo kaksi vuotta. Sekava tilanne

näkyä kuntien toimintamenojen voimakkaana kasvuna sekä palvelujen rapautumisena.

Pääministeri- ja kuntaministeripuolue kokoomus lupasi eduskuntavaalikampanjassaan 2011 vähentävänsä kuntien lukumäärää noin sataan kuntaan, jolla kurottaisiin umpeen neljä miljardia euroa julkisen talouden kestävyysvajetta. Kaikki asiantuntijat ovat pitäneet väitettä perusteettomana. Varsin pian hallitus, myös kokoomus, joutui myöntämään, ettei kuntarakennemuutostuksessa säästöjä synny.

Mihin suurkuntauudistus enää perustuu? Miksi Euroopan harvimmin asuttuun Suomeen ollaan ajamassa väkisin Euroopan suurimpia kuntia? Näihin kysymyksiin hallitus ei ole osannut antaa vastauksia. Eduskunnalle annettu kuntauudistusta ohjaava kuntarakennelakiesitys ei sisällä taloudellisia eikä muitakaan vaikuttavuusarvioita. Se on ainoastaan kopio hallitusohjelman yleistä tavoitteista mainoslauseineen.

Hallitus on sulkenut opposition ja kunnallisan alan johtavat asiantuntijat kuntauudistuksen ulkopuolelle. Kuntien enemmistön antamille lausunnoille uusista kuntakartoista sekä kuntarakennelakiluonnoksesta hallitus ei antanut mitään merkitystä. Kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen ovat lähtökohtaisestikin kiellettyjä. Oikeuskansleri on huomauttanut jo kahteen kertaan hallitusta kuntauudistuksen menettelytapojen lainmukaisuudesta. Monet oikeusoppineet pitävät kuntauudistuksen linjauksia jopa perustuslain vastaisena, kuten valtionosuusleikkauksen käyttämistä kuntaliitoksiin pakottavana peukaloruuvina sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä ns. vastuukuntamallilla.

Tulevalle uudistustyölle — liittyipä se kuntarakenteisiin, kuntien yhteistyöhön tai sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamiseen — antaa mahdollisimman huonot lähtökohdat keskinäisen luottamuksen murentuminen niin valtio-kuntasuhteessa kuin kuntienkin välillä erityisesti suhteessa keskuskaupungit-kehyskunnat/maaseutukunnat. Tästä on vastuussa vain ja ainoastaan pääministeri Jyrki Kataisen johtama hallitus, jonka toimintatavat ovat kaikessa ylimielisyydessään vertaansa vailla. On ennenkuulumatonta, että kaikkia kuntiin kohdistuvia käynnissä

olevia uudistuksia, jopa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta, käytetään ensisijaisesti vipuvälineenä ohjata kuntaliitoksiin.

Asiantuntijoiden mielestä hallituksen kuntauudistuslinjan seuraukset ovat kielteisiä. Sen seurauksena asuminen, palvelut ja päätöksenteko keskittyvät. Lähipalvelut kehyskunnissa rapautuvat ja kauempana ne lakkaavat kokonaan. Hallitus rikkoo surutta Euroopan itsehallinnollista peruskirjaa ja kyseenalaistaa Suomen perustuslaissa ihmisille turvatut oikeudet riittäviin sosiaali-, terveys- ja sivistyspalveluihin.

On todennäköistä, että hallituksen kuntauudistus on pelkkä savuverho, jolla hallituspuolueet pyrkivät muuttamaan yhdyskuntarakennetta, joka muodostuu noin 10—15 keskuskaupunkiin. Hallitus käyttää uudistusta myös valtiopoliitiikan välineenä.

Suurkuntauudistus koskettaisi erittäin rajulla tavalla lähes kahta miljoonaa taajamissa, maaseudulla ja harvan asutuksen alueilla asuvaa. Tätä keskusta ei hyväksy. Paitsi että se on epäinhimillistä, on se myös kansantaloudellista tuhlausta, jos samaan aikaan yhtäällä tietoisesti tyhjenetään toimivaa infrastruktuuria ja toisaalla rakennetaan tilalle uutta.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä hallituksen kuntauudistus on ajautunut umpikujaan. Sillä ei ole yleistä hyväksyntää eikä asiantuntijoiden tukea. Uudistusta, joka ei tuo tullessaan mitään hyvää ja on enemmän omiaan syventämään kansan kahtiajakoa, ei kannata jatkaa. Keskusta on esittänyt oman vaihtoehdonsa uudistaa, kotikunta-maakuntamallin, joka on saanut kannatusta kunnallishallinnon sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoilta ja oikeusoppineilta. Siinä ensisijaisena on ihminen ja hänen palvelutarpeensa. Kunnallishallinnon rakenteiden sijasta uudistaminen keskittyy palvelurakenteiden uudistamiseen ja palveluprosesseihin. Sillä saadaan aikaan toiminnallista tehokkuutta, joka on avainasia kuntatalouden kestävyyskannalta.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä hallituksen kuntauudistus, sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus sekä valtionosuusjärjestelmään tehdyt leikkaukset ja muutokset koettele-

vat perustuslaissa turvattua yhdenvertaisuusperiaatetta, rahoitusvastuun periaatetta sekä ihmisten oikeutta riittäviin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja sivistyspalveluihin. Siksi Kataisen hallituksen kuntapolitiikan kokonaisuudesta — kunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksista sekä kuntien rahoituksesta — on tehtävä mahdollisimman pian perusteellinen arvio perustuslain näkökulmasta.

Poliisihallinnon ja rajavartiolaitoksen uudistukset nakertavat sisäistä turvallisuutta

Käynnissä oleva poliisihallinnon uudistus, ns. PORA 3 -hanke, on jo kolmas poliisin hallinnon uudistus muutaman vuoden sisällä. PORA 3:lle on asetettu epärealistiset säästötavoitteet, 25—30 miljoonaa euroa. Sillä on tarkoitus ohjata voimavaroja poliisin kenttätoimintaan. Hallituksen tekemien linjausten seurauksena Poliisihallitusta kuitenkin kasvatetaan mm. uudella liikenteen ohjauskeskuksella sekä poliisitoimen voimavarojen siirrolla aluehallintovirastoista.

Poliisin voimavarojen pitkäaikainen aliresursointi johtuu merkittävässä määrin sisäasiainministeriön ja poliisin omista suunnittelu- ja seurantajärjestelmien sekä taloushallinnon puutteista. Rahapula on ollut jatkuvaa, vaikka vuosittain sisäasiainministeriön ja poliisihallinnon johdon taholta on vakuutettu, että rahoitusongelmat ovat ohimeneviä. Poliisin talousongelmia ei ratkaista liikkuvan poliisin, poliisipiirien ja poliisin toimipaikkojen lakkauttamisella. Sen sijaan on määriteltävä, millainen määrä kenttäpoliiseja tarvitaan, ja sen jälkeen osoitettava siihen tarvittavat voimavarat.

PORA 3:n tavoitteissa epäonnistuminen merkitsee jo hyvin lyhyellä aikavälillä poliisin palvelujen voimakasta keskittämistä, poliisipalvelujen tasapuolisen saatavuuden heikkenemistä maan eri osissa sekä kenttäpoliisin määrän vähentymistä noin 300—400 henkilötyövuodella. Kenttäpoliisin näkyvyys ja palvelutaso heikkenisivät koko Suomessa ja erityisesti harvemman

asutuksen alueilla, mitä ei kyetä korvaamaan millään korvaavilla ratkaisuilla.

Lisäksi hallituksen päätös lakkauttaa rajavartioasemia pohjoisessa heikentää mahdollisuuksia tehdä viranomaisyhteistyötä. Se rapauttaa sisäistä turvallisuutta erityisesti pohjoisen harvan asutuksen alueilla.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä PORA 3 -hanketta ei tule saattaa loppuun ennen kuin edellisten PORA 1- ja PORA 2 -hankkeiden vaikutukset on perusteellisesti arvioitu. Koska kuluvalle vaalikaudella hallitus on tehnyt säästötoimenpiteinä asioita, jotka ovat vastoin hallituksen kesäkuussa 2012 hyväksymää sisäisen turvallisuuden ohjelmaa, katsoo keskustan valiokuntaryhmä, että hallituksen tulee antaa eduskunnalle mahdollisimman pian sisäistä turvallisuutta koskeva selonteko.

EU-aluekehittämisraha on jaettava ansaintaperiaatteella

Euroopan unionin aluekehitys- ja sosiaalirahastojen rahoitus pitää jakaa Suomessa alueiden kesken ansaintaperiaatteen mukaan. Koska Suomi saa valtaosan EU-ohjelmarahoituksestaan Itä- ja Pohjois-Suomen olosuhteiden perusteella, tämän alueen pitää saada käyttöönsä myös rahoitusta samassa suhteessa.

Koska EU-ohjelmarahoituksen määrä alenee neljänneksen ja kehyspäätyksen mukaan kansallisen vastinrahan osuus on sama kuin EU-rahoitusosuus, on erittäin tärkeää, että se kohdennetaan vain ja ainoastaan maakuntien omien prioriteettien mukaan, jotta toimenpiteiden osuvuus ja vaikuttavuus olisi mahdollisimman suuri.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa valtionalouden kehyselonteokoa vuosille 2014—2017 koskevassa mietinnössä huomioon edellä olevan.

Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 2013

Elsi Katainen /kesk
Timo V. Korhonen /kesk
Markus Lohi /kesk